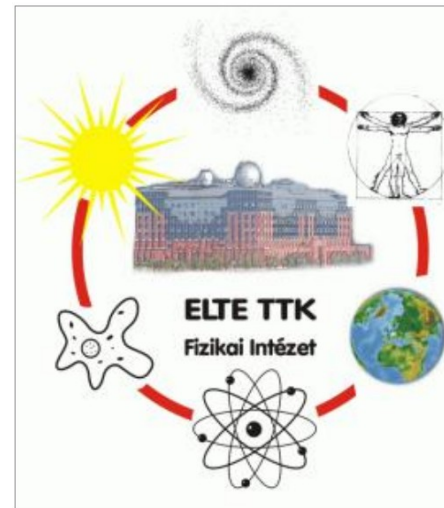

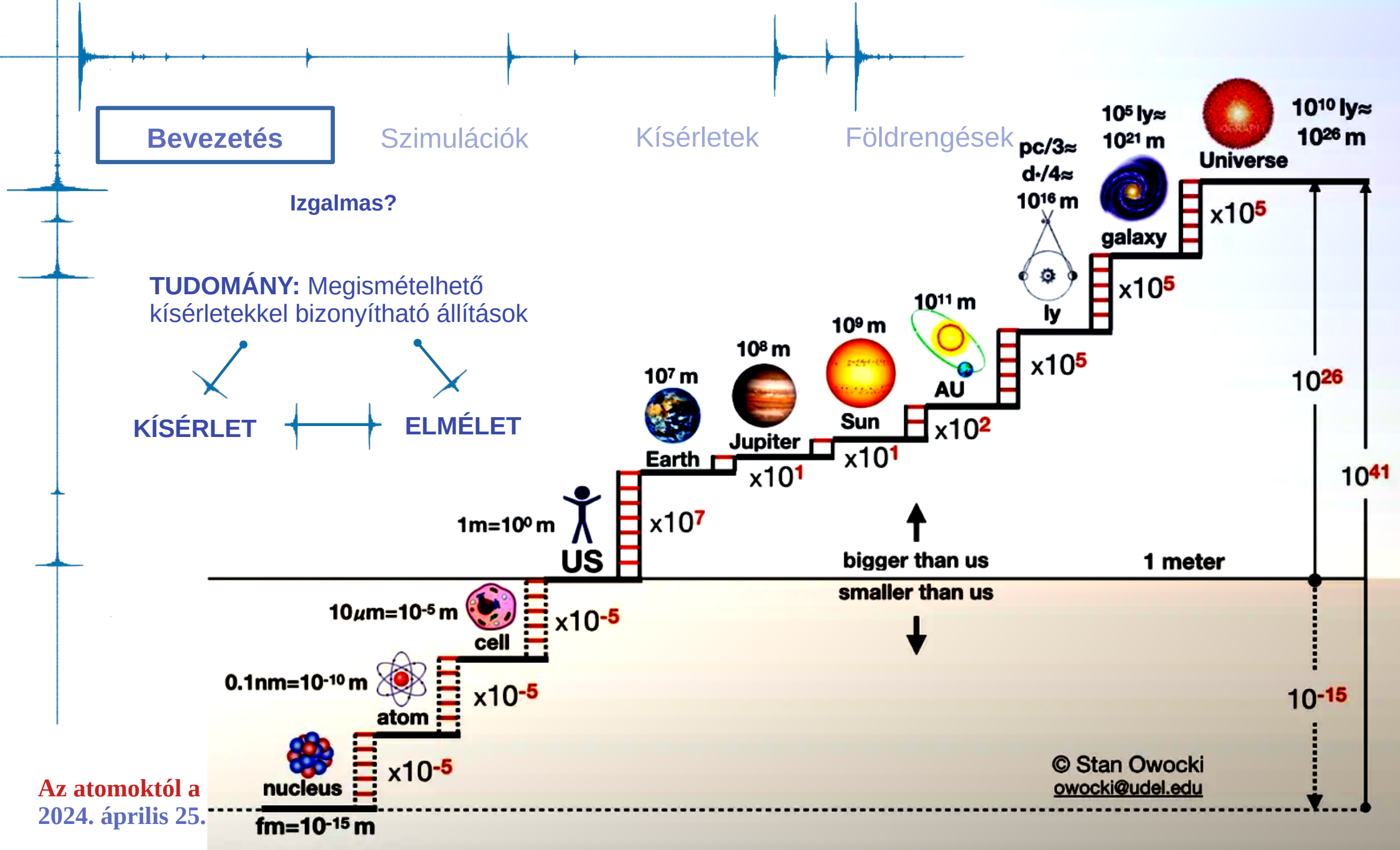
Ugi Dávid

Hogyan deformálódnak a szilárd anyagok, azaz miért érdemes a szemmel láthatatlan mértékű deformációt vizsgálni?

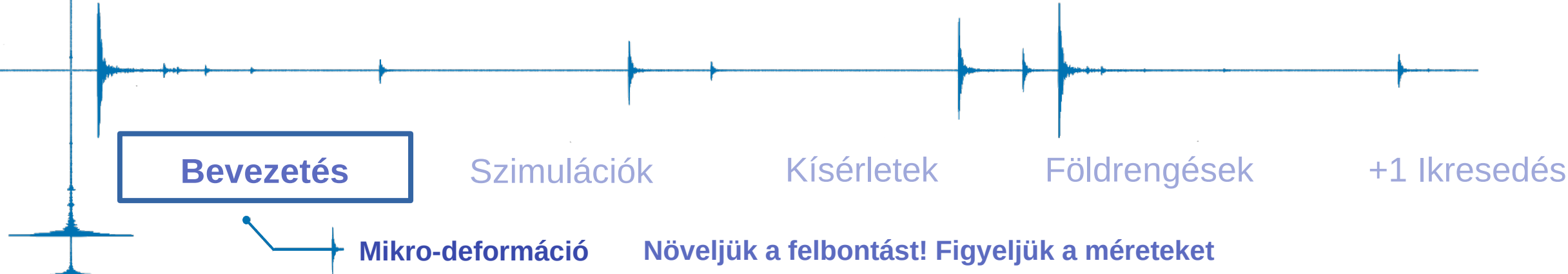

ELTE
EÖTVÖS LORÁND
UNIVERSITY

Az atomoktól a
2024. április 25.

Rugalmas deformáció:
 a test az erőhatás megszűnése után teljesen visszanyeri eredeti alakját

Maradandó deformáció:
 az erőhatáskor létrejött alakváltozás (deformáció) az erőhatás megszűnése után sem múlik el

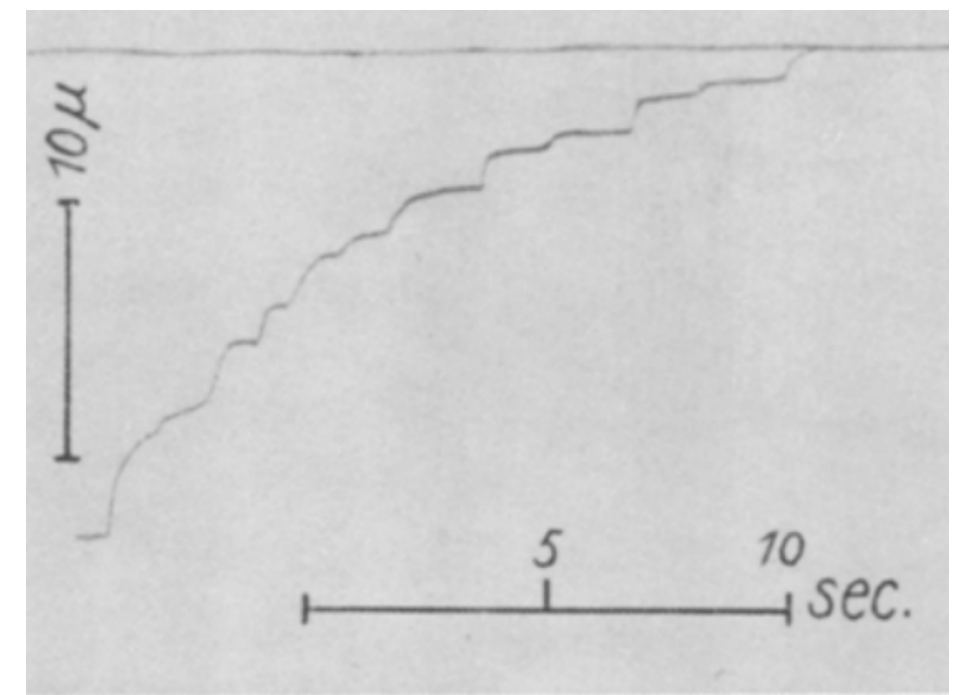
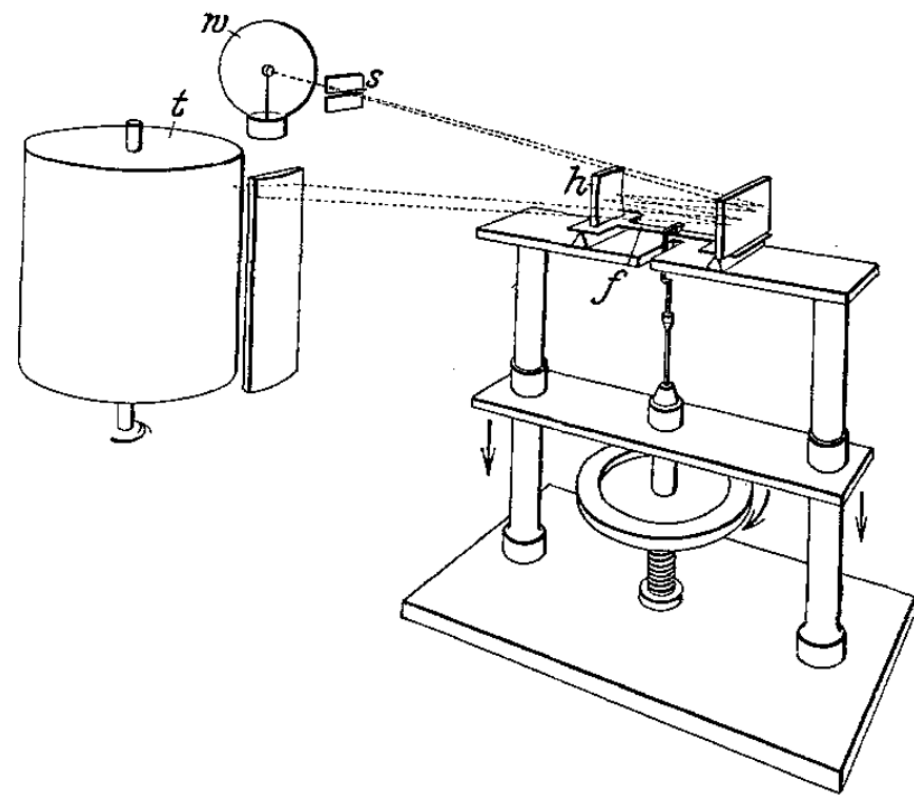
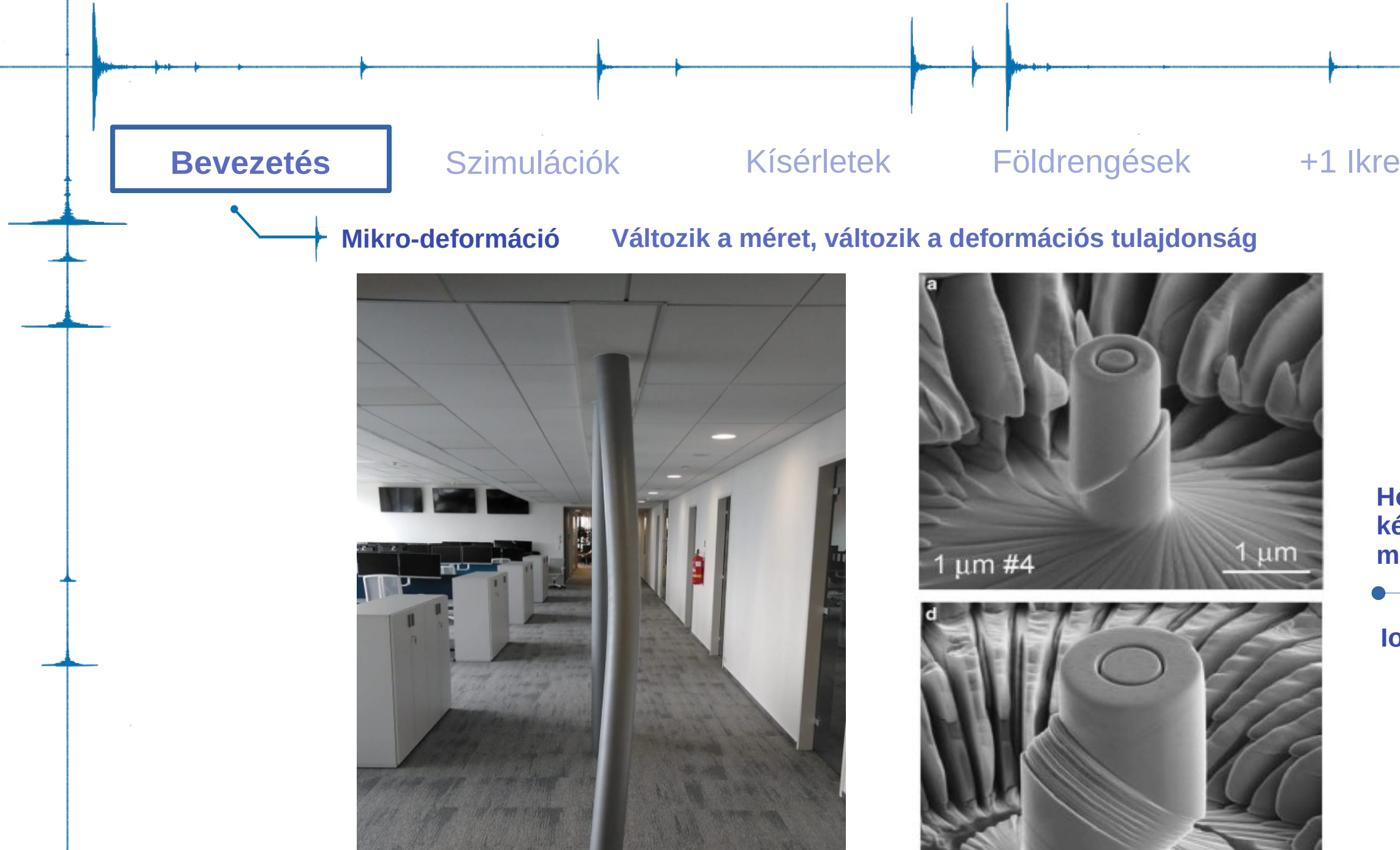

Fig. 1. Die Versuchsanordnung.

Bevezetés

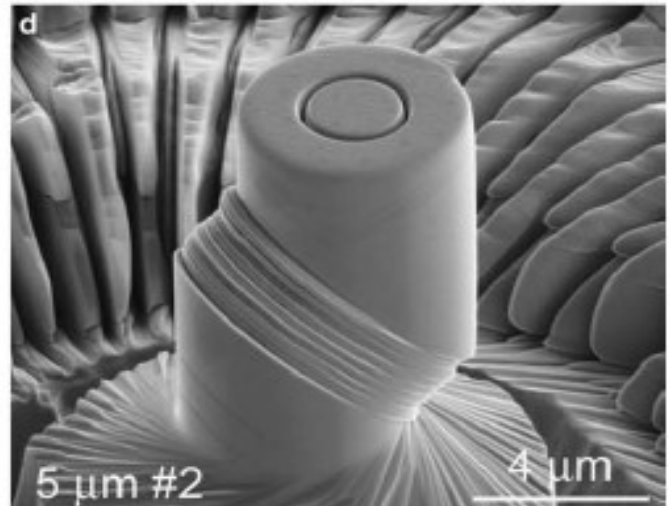
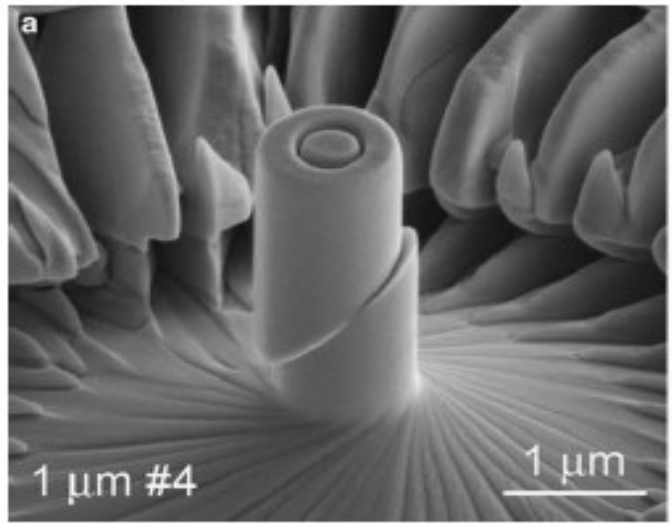
Szimulációk

Kísérletek

Földrengések

+1 Ikresedés

Mikro-deformáció Változik a méret, változik a deformációs tulajdonság

Hogyan készíthetünk mikrooszlopot?

Ionágyúval!

Bevezetés

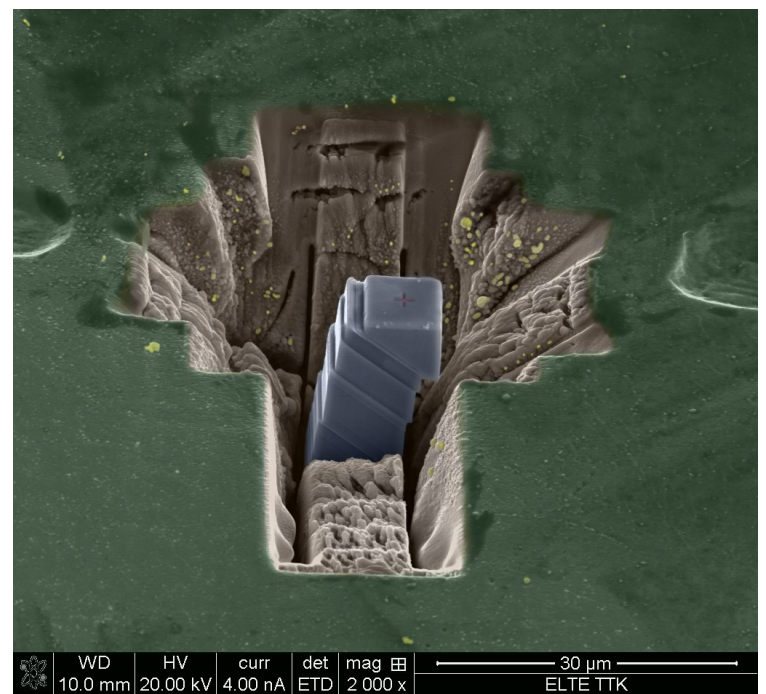
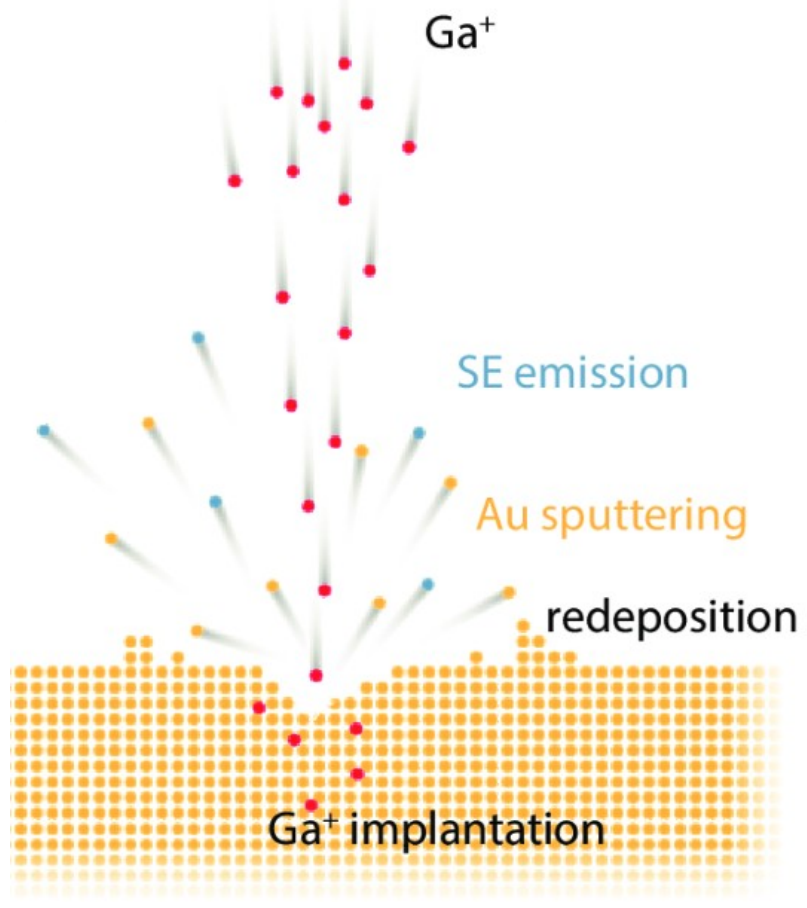
Szimulációk

Kísérletek

Földreng

Fókuszált ionsugár

Ionágyúk:

Az atomoktól a csillagokig
2024. április 25.

Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

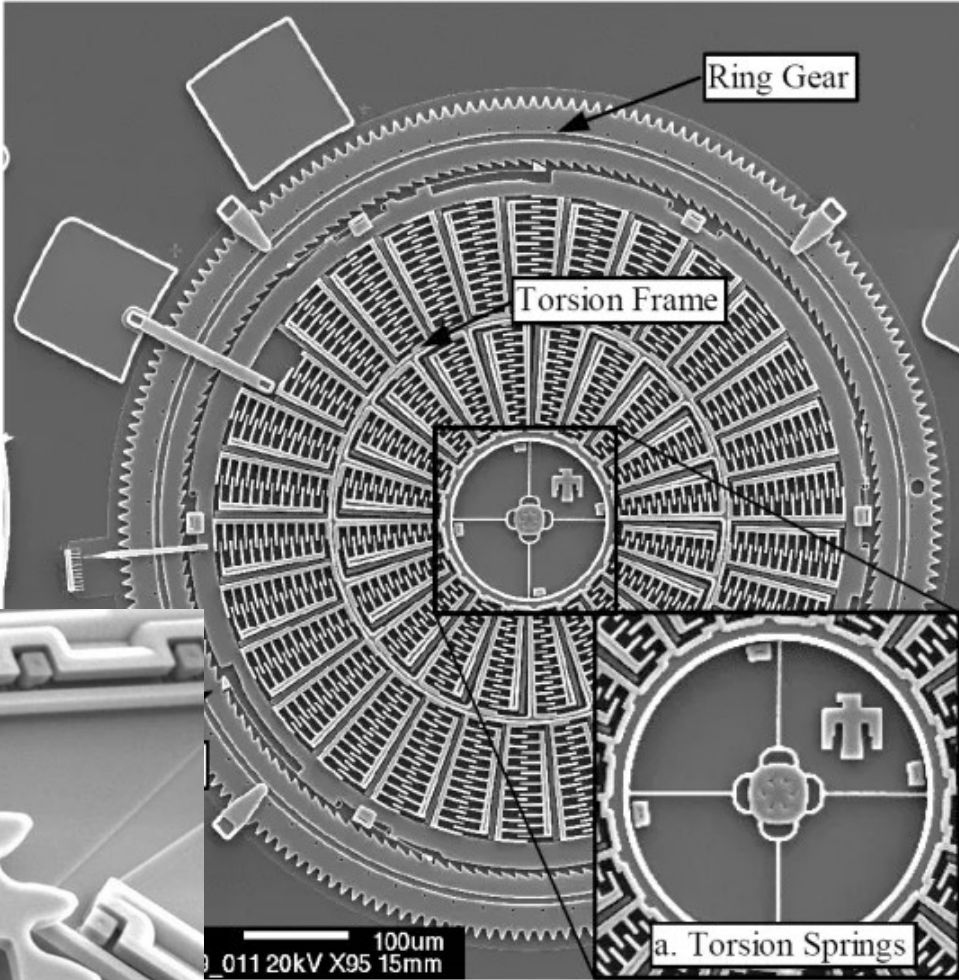
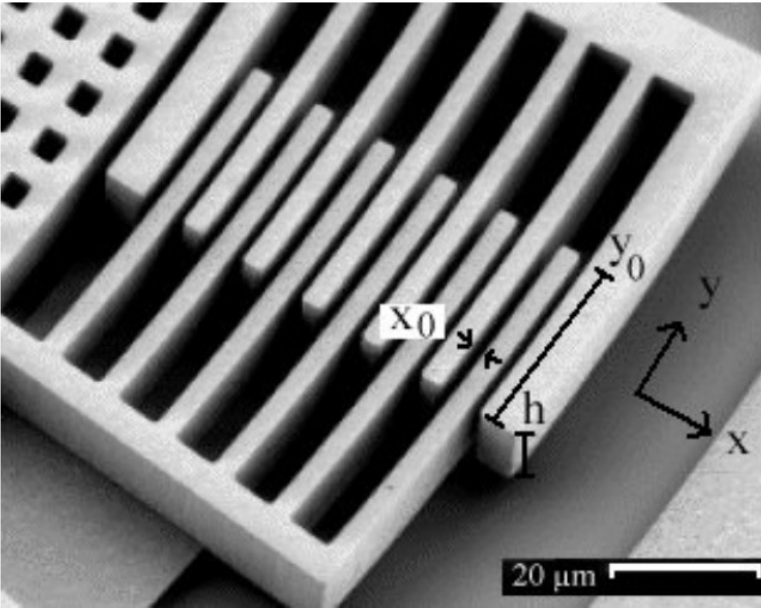
Földrengések

+1 Ikresedés

Fókuszált ionsugár

Mikro-elektromechanikai rendszerek

Gyorsulás, nyomás -érzékelők, giroszkópok

Bevezetés

Szimulációk

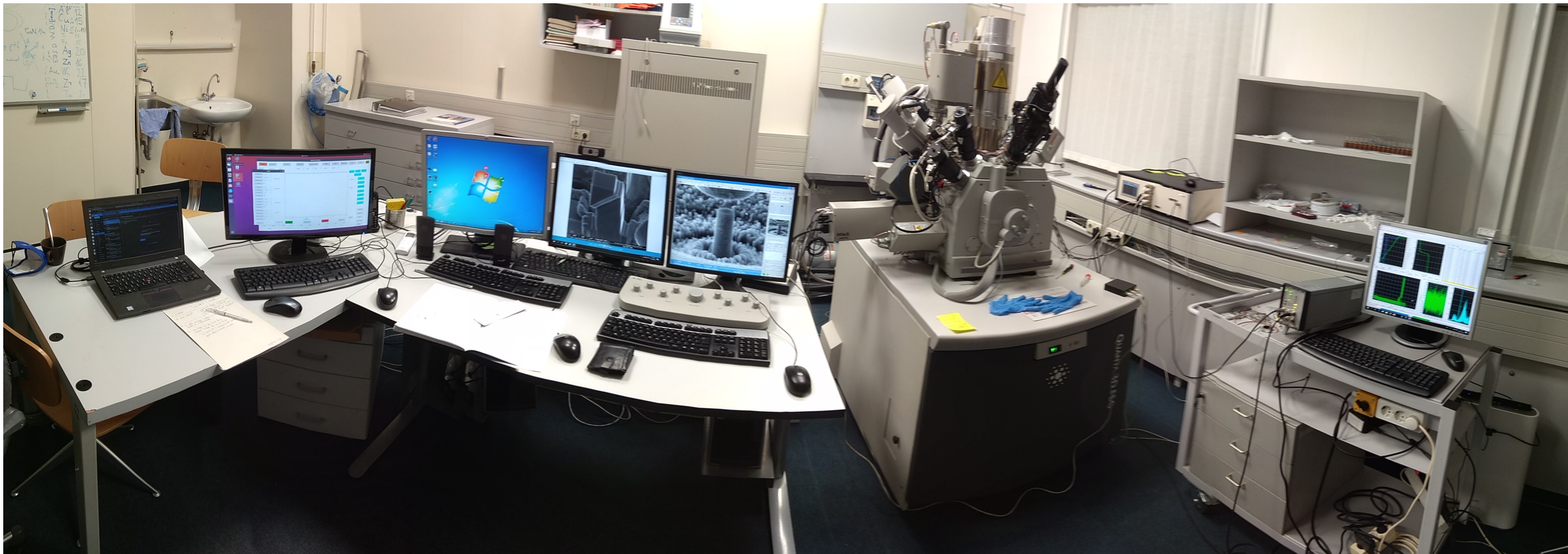
Kísérletek

Földrengések

+1 Ikresedés

Mikro-deformáció

Laboratóriumunk:

Bevezetés

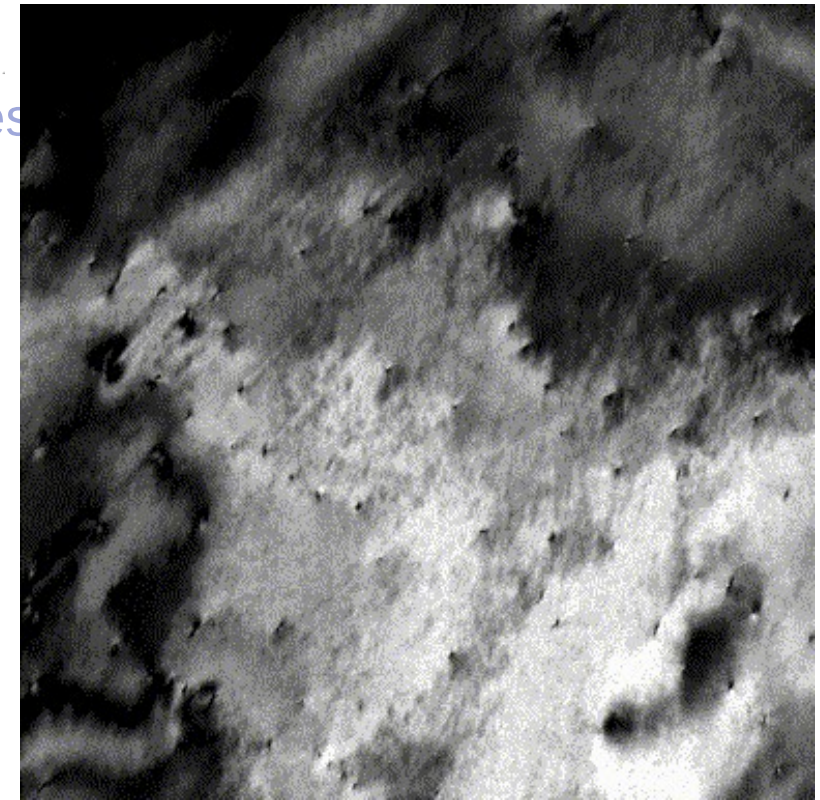
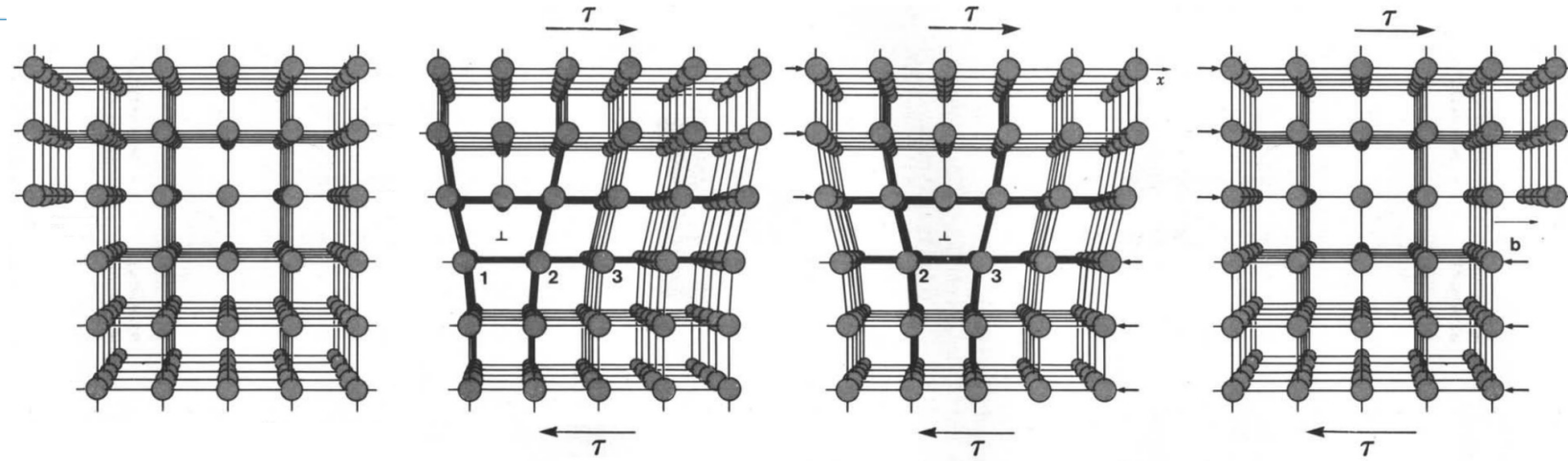
Szimulációk

Kísérletek

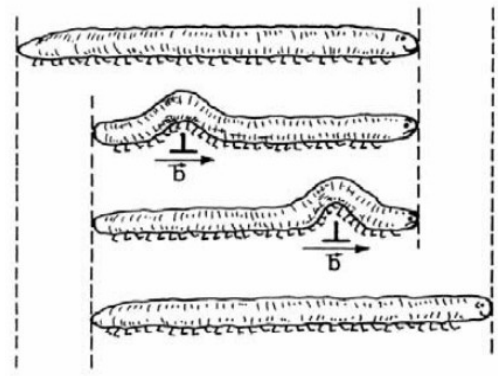
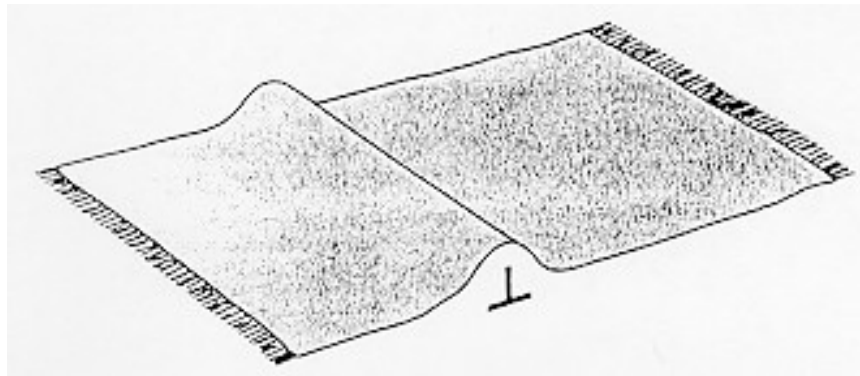
Földrengés

Diszlokációk

Hogyan deformálódnak a fémek?
Kis zavar a periodicitásban

Valódi elektronmikroszkópi felvétel a diszlokációról mozgás közben

Bevezetés

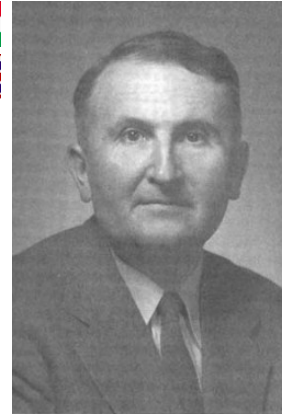
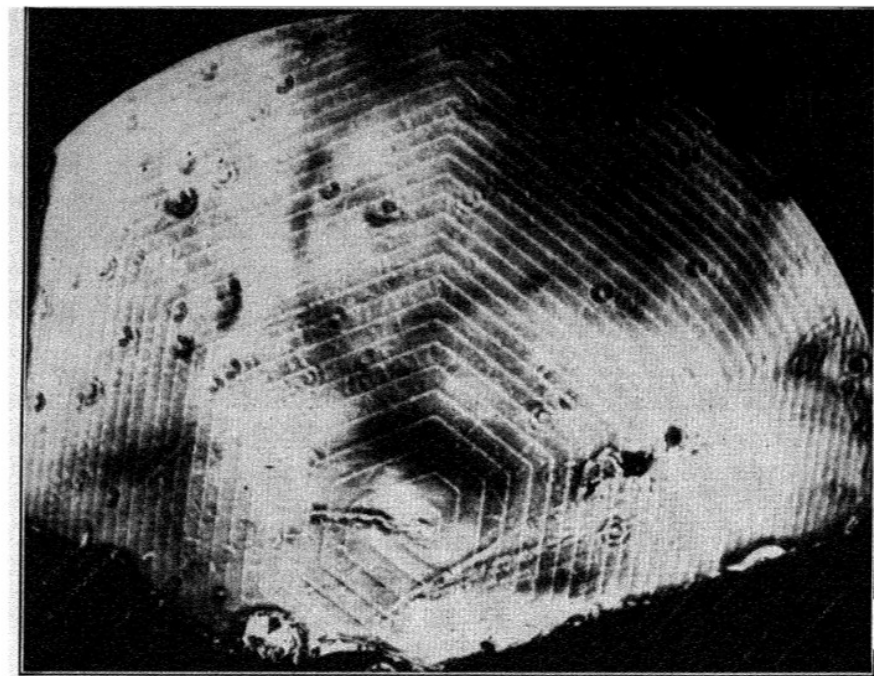
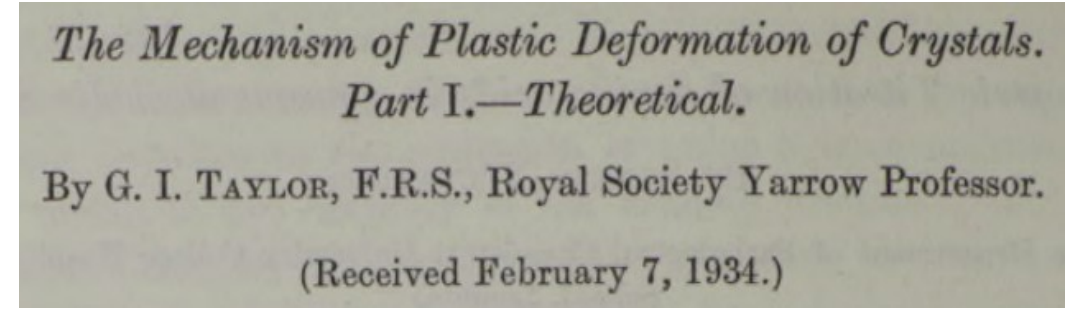
Szimulációk

Kísérletek

Földrengések

+1 Ikresedés

- Diszlokációk
- Elméletük 1934
- Megfigyelésük 1951
Fáziskontraszt mikroszkópia

Zur Kristallplastizität. III.
Über den Mechanismus des Gleitvorganges.
 Von **E. Orowan** in Budapest.
 Mit 9 Abbildungen. (Eingegangen am 5. April 1934.)

Über eine Art Gitterstörung, die einen Kristall plastisch machen könnte¹).
 Von **M. Polanyi** in Manchester, England.
 Mit 1 Abbildung. (Eingegangen am 2. Mai 1934.)

FIG. 10.10 One of Verma's (1951) phase-contrast micrographs showing two interlocking growth spirals of hexagonal symmetry on carborundum. The step height is 15 Å, or one cell constant.

Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

Földrengések

+1 Ikresedés

Atomok nyomonkövetése

Molekuladinamikai **MD** szimuláció: Az atomok *egyenkénti* nyomon követése, a rájuk ható erők alapján → *energiaminimum*
"Végtelen" számítási kapacitás igény

To obtain the force acting on each particle we consider an interaction potential energy, Φ , for N particles in the following form.

$$\Phi = \sum_i^N \Phi(r_i) + \sum_i^N \sum_{j>i}^N \Phi(r_{ij}) + \sum_i^N \sum_{j>i}^N \sum_{k>j>i}^N \Phi(r_{ijk}) \quad (2)$$

in which r_{ij} is the distance between particles i and j , and r_{ijk} is the between between particles i , j , and k . The first

$$\Phi(r_{ij}) = \alpha(r_{ij} + \beta)^3 + \gamma r_{ij} + \varepsilon$$

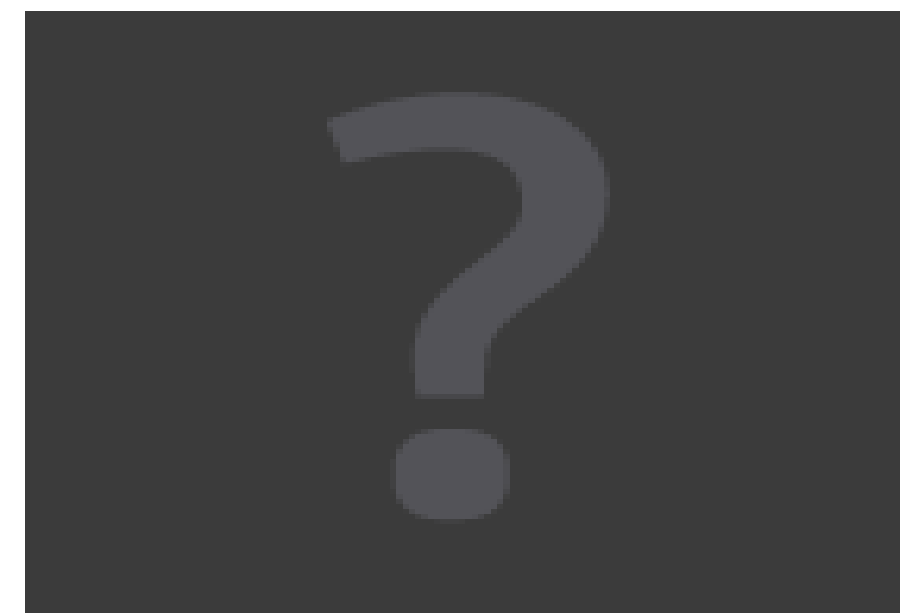
$$\mathbf{F}_i = - \sum_{j=1, j \neq i}^N \frac{d\Phi}{dr} \Big|_{r=r_{ij}} \left(\frac{\mathbf{r}_{ij}}{r_{ij}} \right)$$

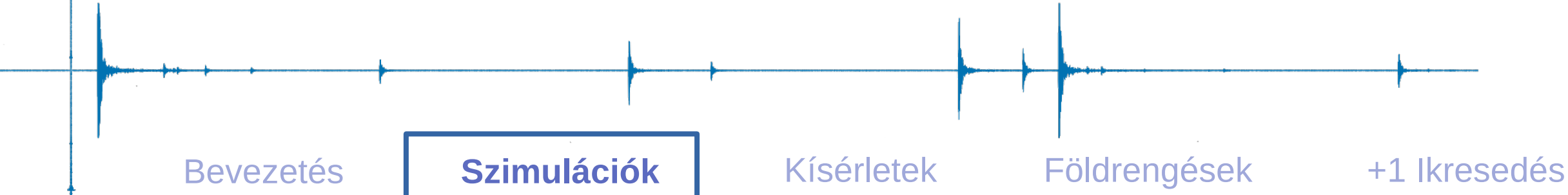

Molekuladinamikai **MD** szimuláció: Az atomok *egyenkénti* nyomon követése, a rájuk ható erők alapján → *energiaminimum*
"Végtelen" számítási kapacitás igény

- Atomok nyomkövetése
2 Dimenzió
- Diszlokációk UO₂
kristályban

Atomok nyomkövetése

Molekuladinamikai **MD** szimuláció: Az atomok *egyenkénti* nyomon követése, a rájuk ható erők alapján → *energiaminimum*
"Végtelen" számítási kapacitás igény

- Atomok nyomkövetése
3 Dimenzió
- Fe nanooszlop (6x16 nm)
szimulált összenyomása

A szimulált mérettartomány
immáron megegyezik a
kísérletek mérettartományával!

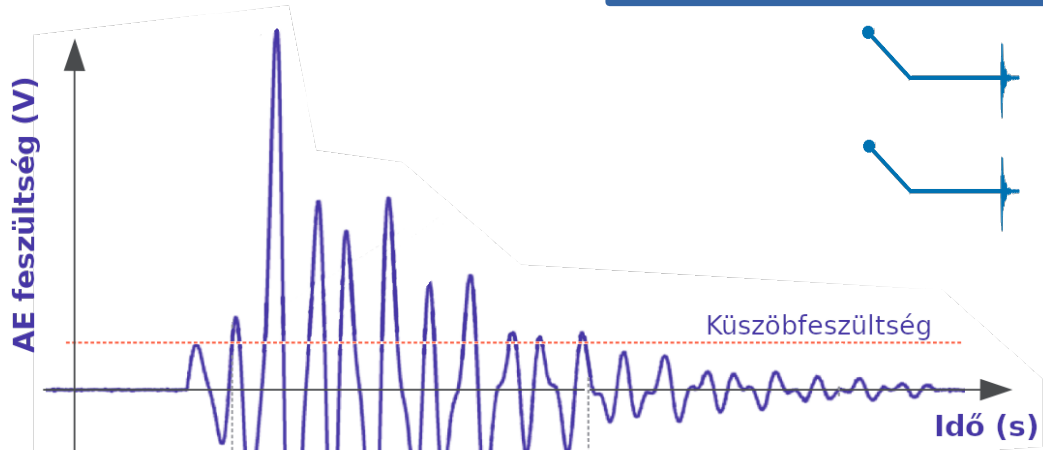
Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

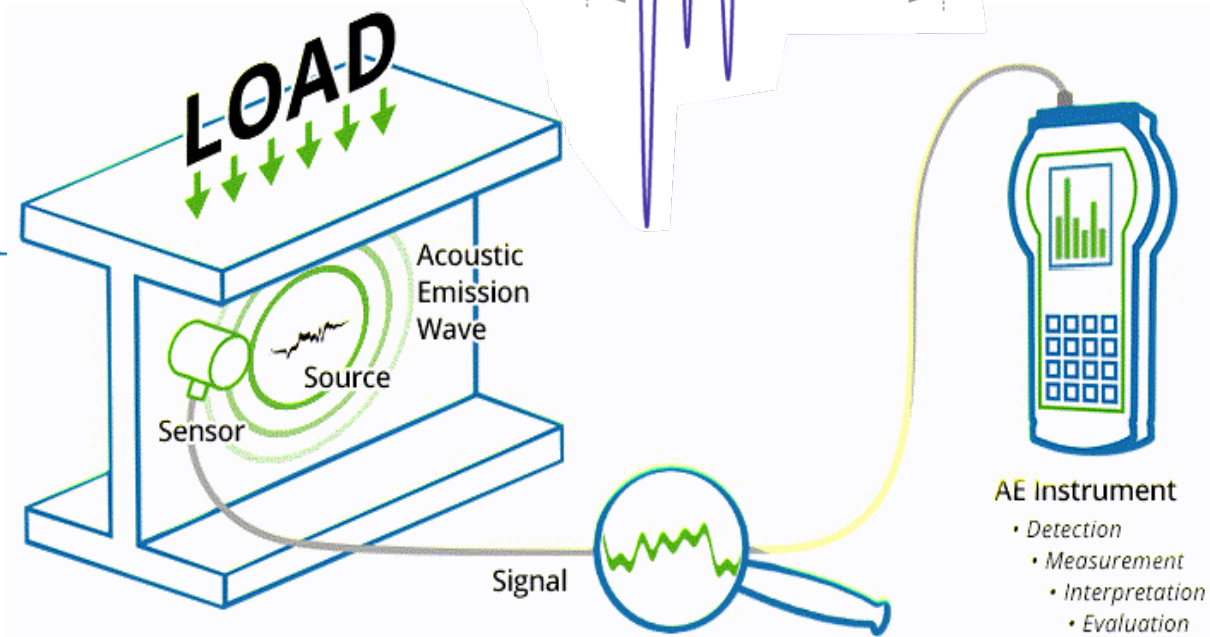
Földrengések

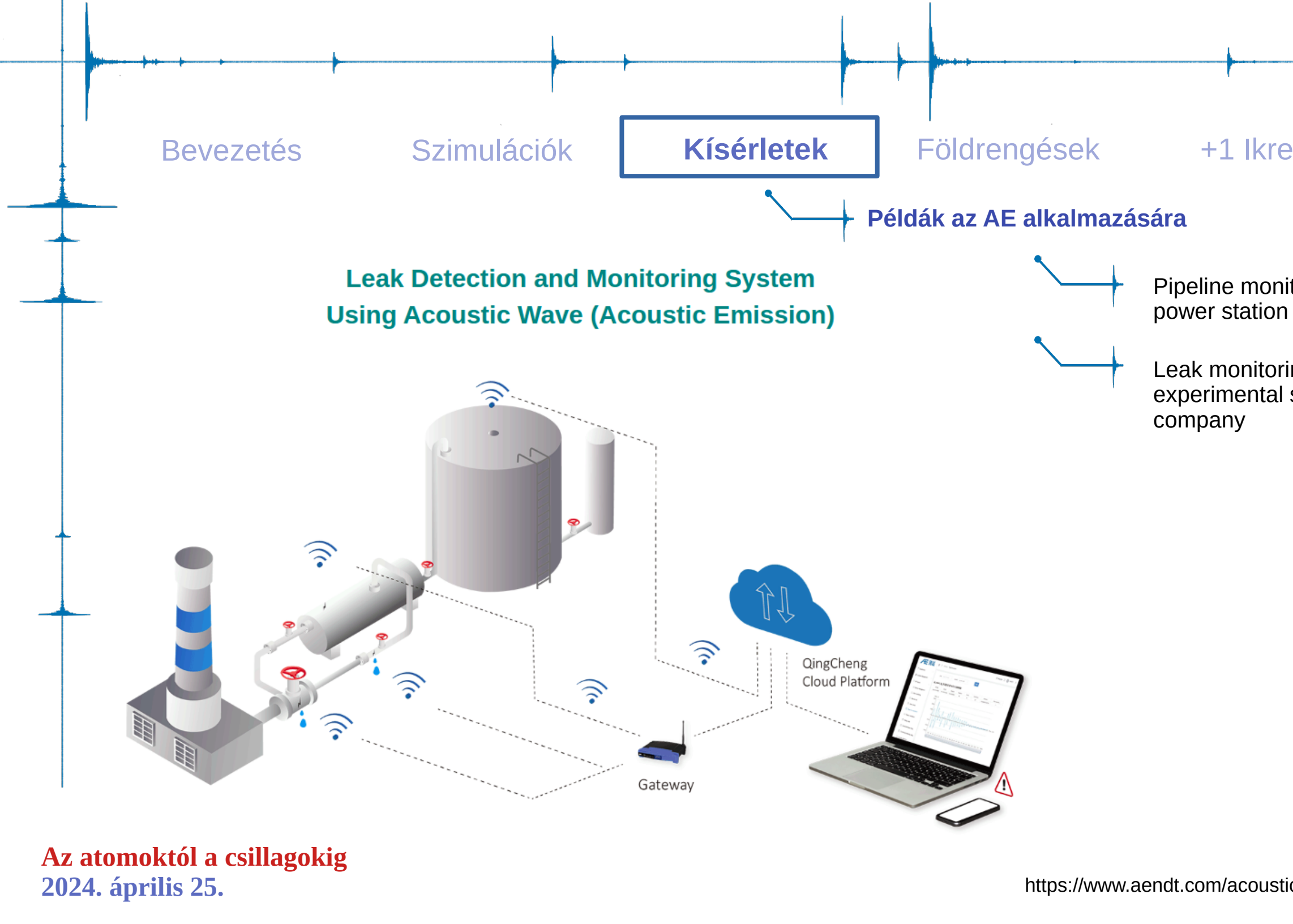
+1 Ikresedés

Akusztikus Emisszió (AE)

Az anyagban terjedő rugalmas energiahullám piezoelektromos detektorral a minta felületén detektálható

Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

Földrengések

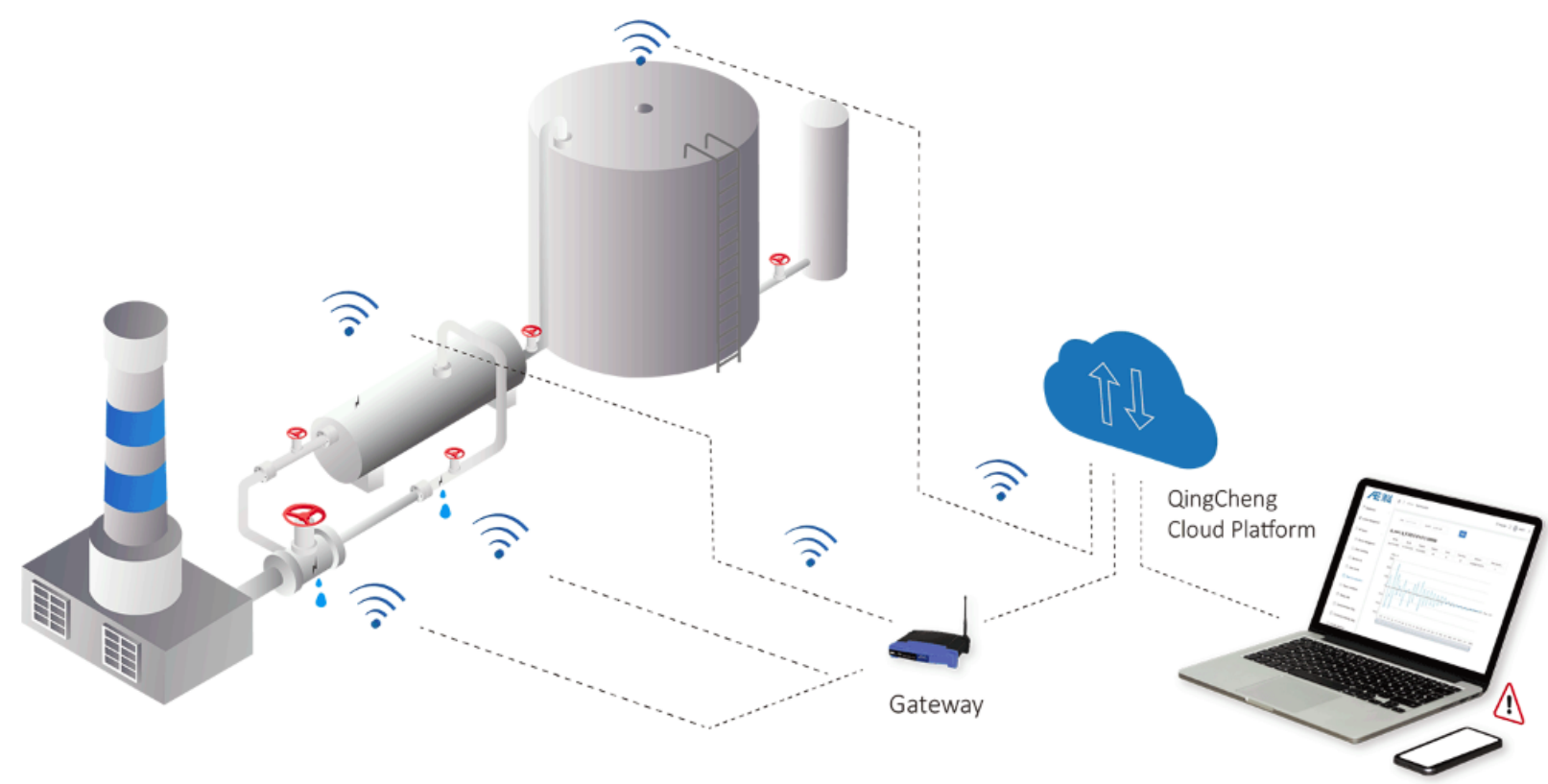
+1 Ikresedés

Példák az AE alkalmazására

Leak Detection and Monitoring System Using Acoustic Wave (Acoustic Emission)

Pipeline monitoring of CETIM power station in France

Leak monitoring of pipeline experimental station in APC company

Bevezetés

Szimulációk

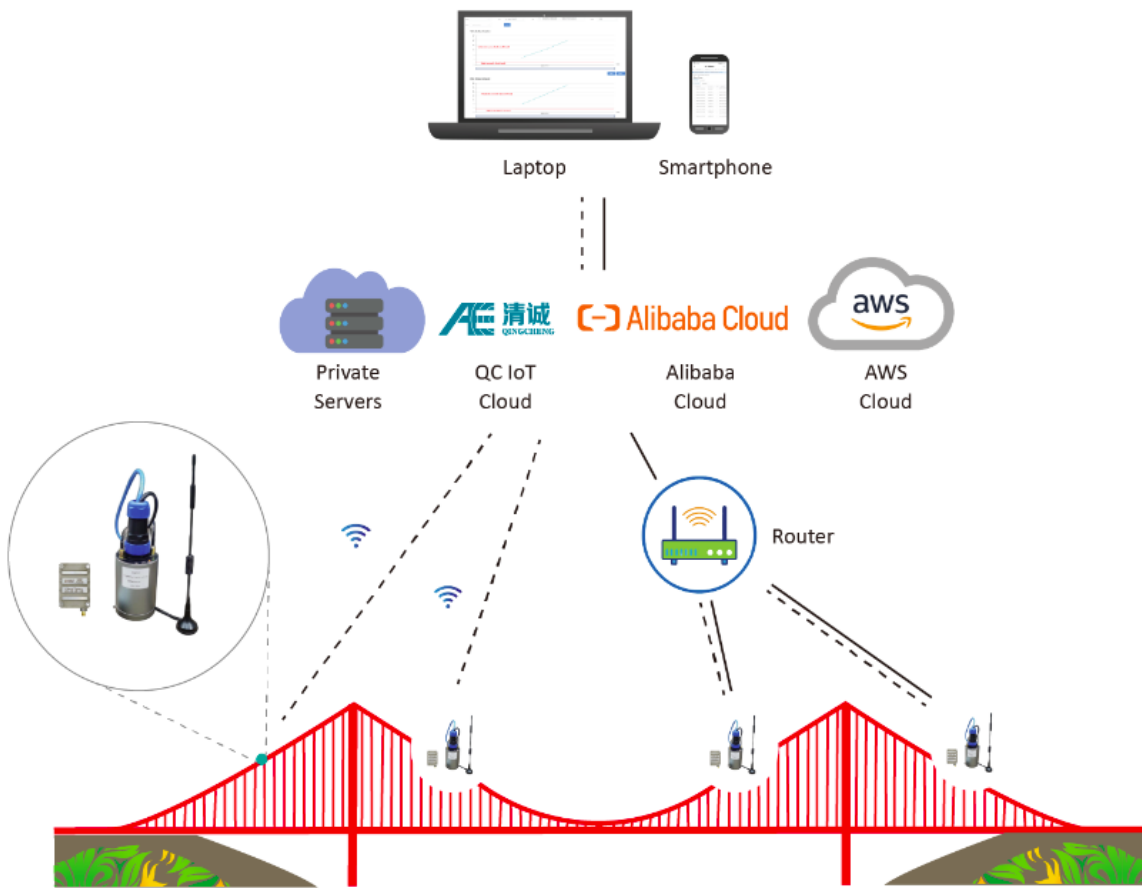
Kísérletek

Földrengések

+1 Ikresedés

Példák az AE alkalmazására

**Acoustic Wave (Acoustic Emission)
BRIDGE CABLE WIRE BREAKS MONITORING SYSTEM**

Taiping Lake Bridge

Maanshan Bridge

Ningjing Si Bridge

Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

Földrengések

+1 Ikresedés

Kutatócsoportunk eredménye

ARTICLE

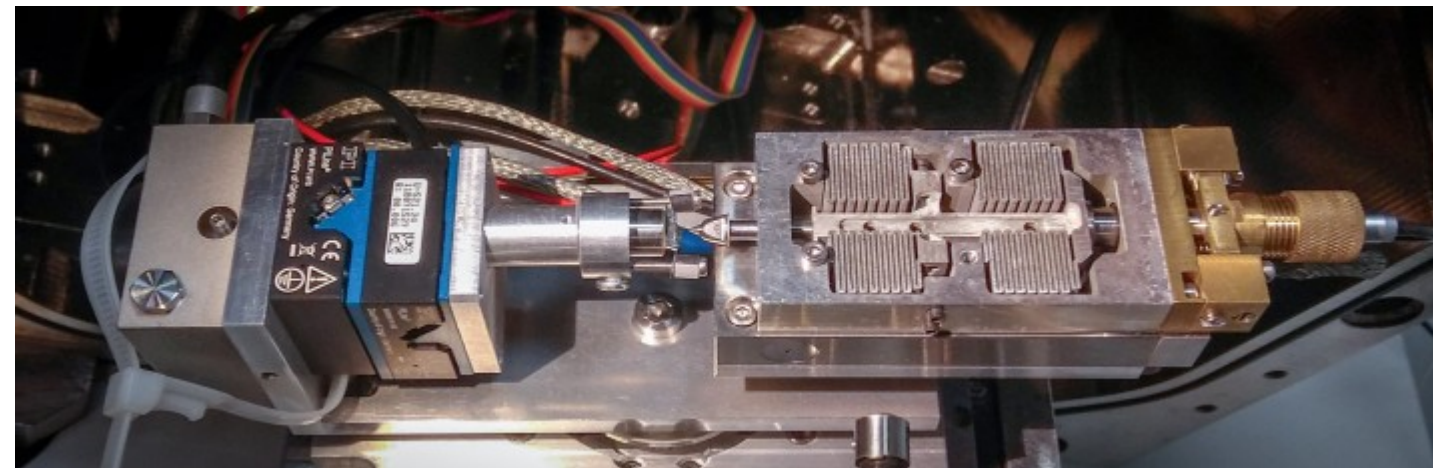
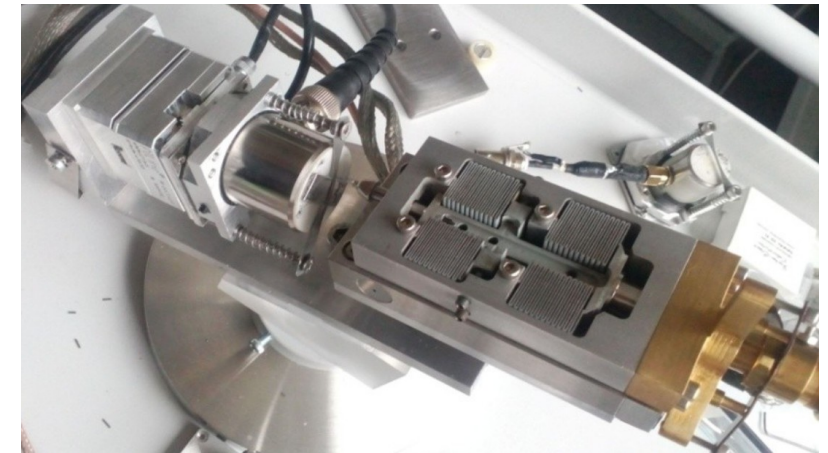

<https://doi.org/10.1038/s41467-022-29044-7>

OPEN

Dislocation avalanches are like earthquakes on the micron scale

Péter Dusán Ispánovity¹, Dávid Ugi¹, Gábor Péterffy¹, Michal Knapek², Szilvia Kalácska^{1,3},
Dániel Tüzes¹, Zoltán Dankházi¹, Kristián Máthis², František Chmelík² & István Groma¹

Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

Földrengések

+1 Ikresedés

Diszlokációk nyomon követése (DDD)

MD

→ **Sűrűbben** elhelyezkedő atomok, **rövidtávú** kölcsönhatások

DDD

→ **Ritkábban** elhelyezkedő diszlokációk, **hosszútávú** kölcsönhatások

A diszlokációk közti kölcsönhatás számolható → Jó a számolás? → Mit mond a szimuláció? → Egyezik a kísérlettel?

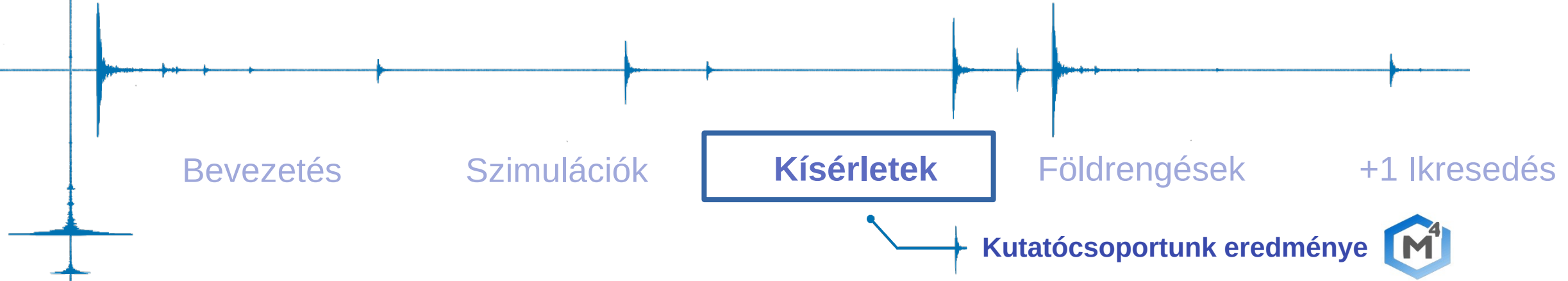
$$\sigma_{xy}(\vec{r}) = \frac{\mu b}{2\pi(1-\nu)} \frac{x(x^2 - y^2)}{r^4} = \frac{\mu b}{2\pi(1-\nu)} \frac{\cos \varphi \cos(2\varphi)}{r}$$

Ne kövessük egyenként az atomokat!
Kövessük egyenként a diszlokációkat!

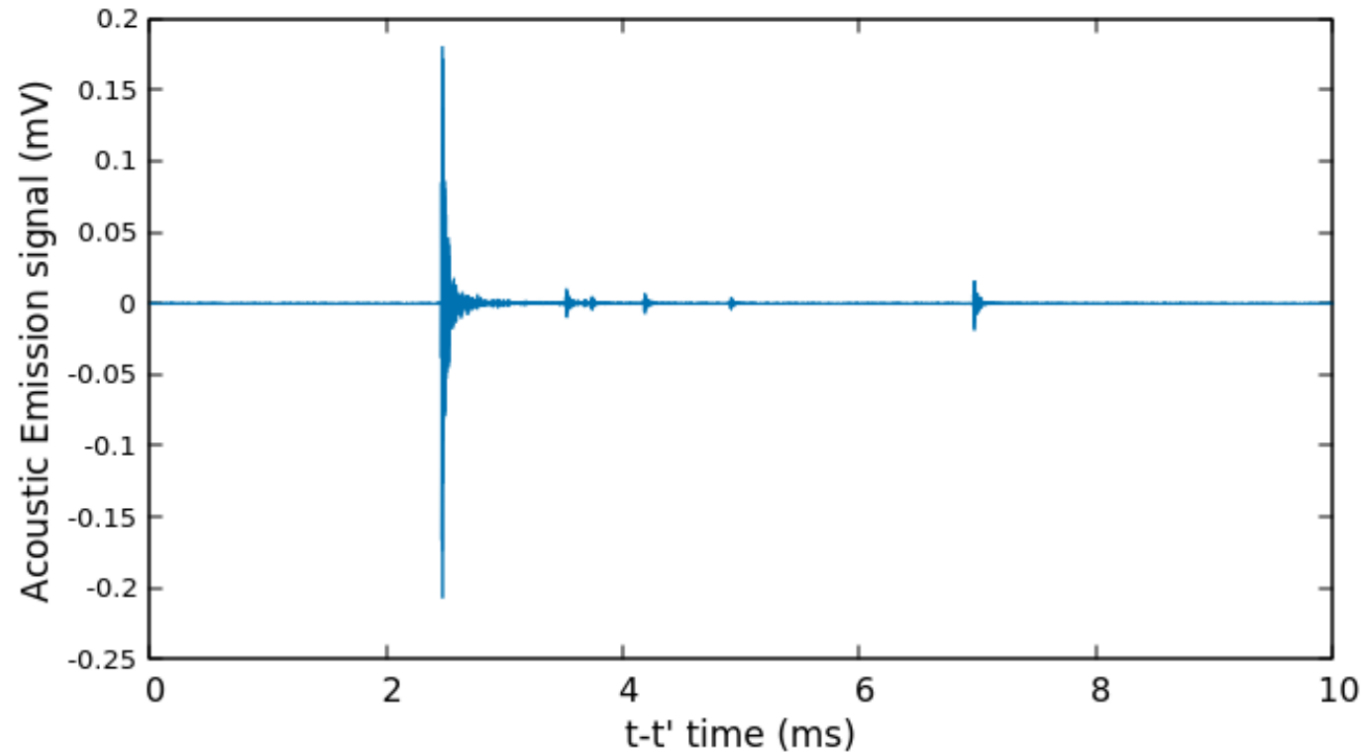

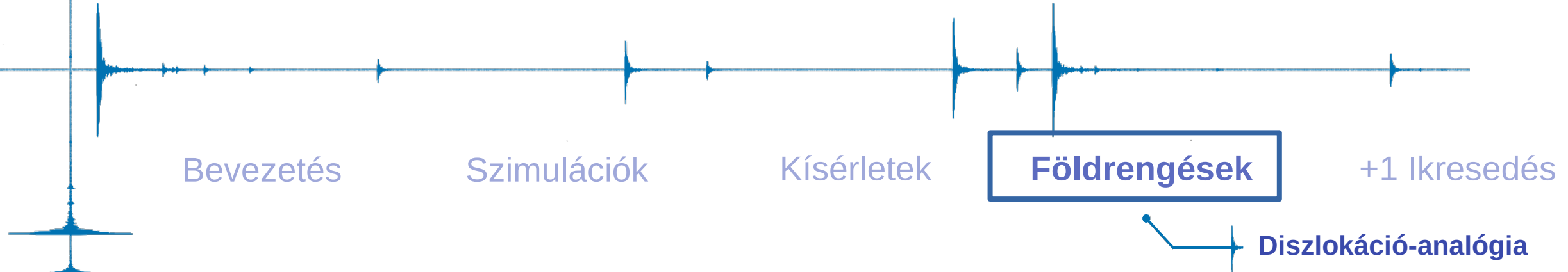

Deformációs „egység” felismerése → hirtelen **feszültségesés** → **200 Hz** mintavételezés → 5 ms / adat
 Deformációs „egység” felismerése → **AE** → **10 MHz** mintavételezés → 0,1 μ s / adat

*Az AE mérésével tovább
 finomítható a deformáció
 időbeli részletessége*

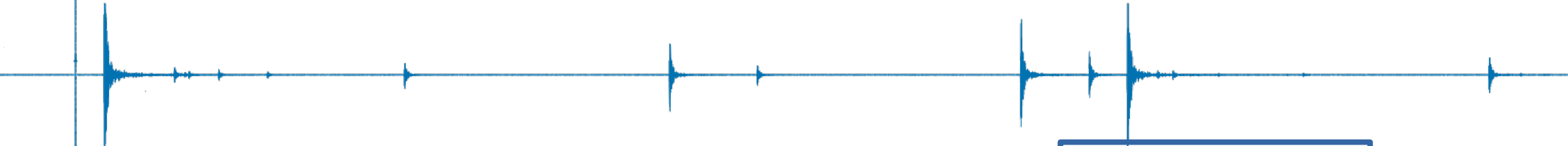

Hogyan alakulnak ki a földrengések?

Tektonikus lemezek morgásuk során egymással(-son) „súrlódnak”. A tárolt mechanikai rugalmas feszültség felszabadulása → FÖLSRENGÉS

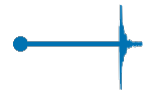
Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

Földrengések

+1 Ikresedés

Számos fizikai törvényszerűség egyezik meg a földrengésekkel és a diszlokációkkal kapcsolatban!

Diszlokáció-analógia

A diszlokációkat és a földrengéseket jellemző méretskálák extrém mértékben különbözben!

Omori törvény:

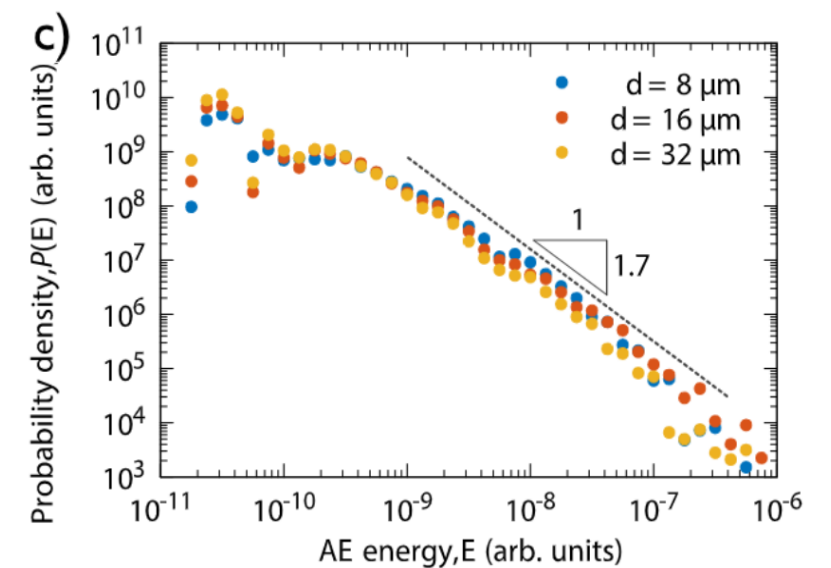
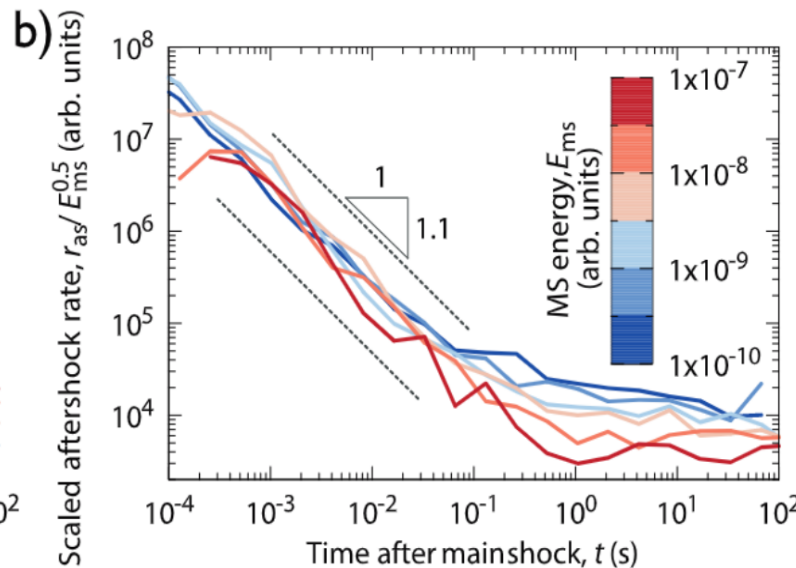
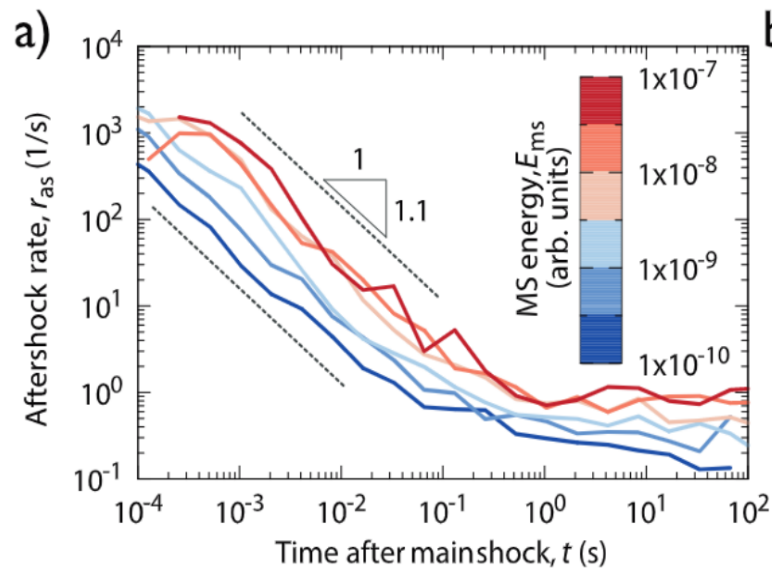
$$r_{as}(t) \propto t^{-p} \text{ with } p \approx 1$$

Termelékenységi törvény:

$$r_{as} \propto E_{ms}^{2\alpha/3} \text{ with } \alpha \approx 0.8$$

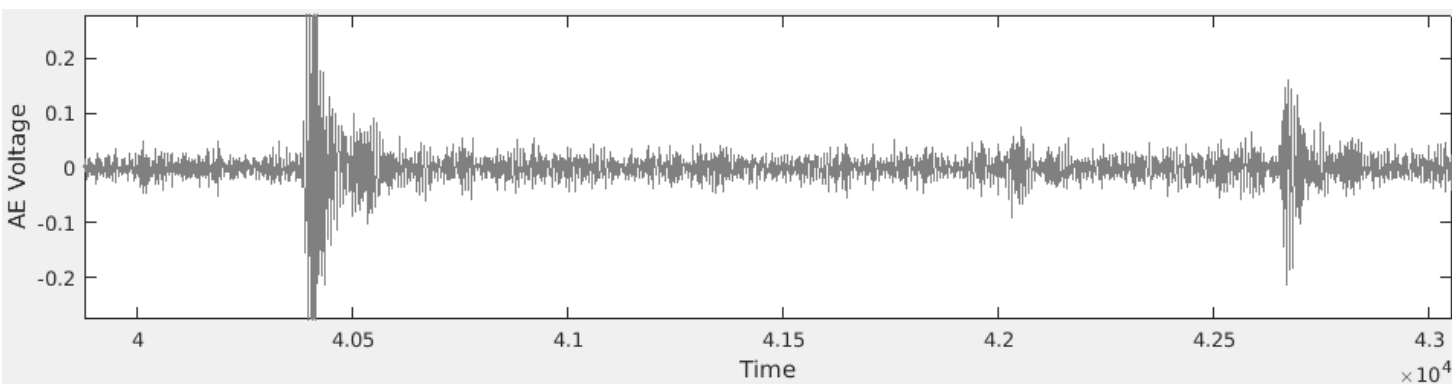
Gutenberg-Richter törvény:

$$P(E) \propto E^{-w} \text{ with } w \approx 5/3$$

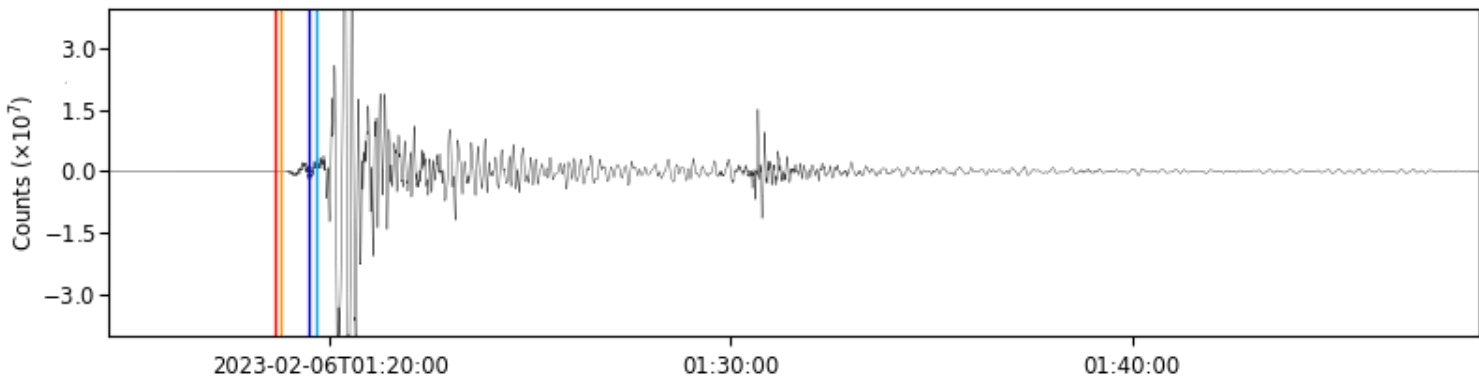

Zn egykristály diszlokációlavinától ~cm-re lévő AE detektor

Az epicentrumtól ~500 km-re (4°) fekvő Ankara-i mérőállomás

Property	Earthquakes	Dislocation avalanches
Mechanism	Slip / crack	Dislocation movement
Expanse	in plane	in plane
Typical amplitude	m	nm
Typical reach	km	µm
Typical duration	minute – month	ms – s
Typical frequency	Hz	MHz
Size distribution	Gutenberg-Richter	Gutenberg-Richter
Aftershocks	Omori- and productivity law	Omori- and productivity law

Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

Földrengések

+1 Ikresedés

Fémek deformációjának további változatai

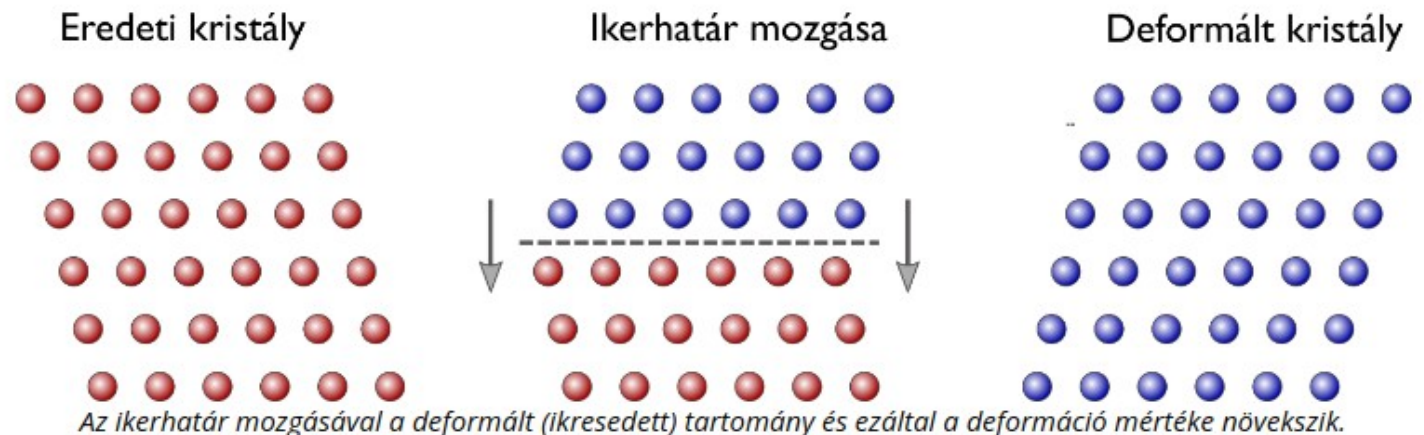
A MAGNÉZIUM AZ ANYAGTUDOMÁNY ÚJ SZTÁRJA

2021.05.28.

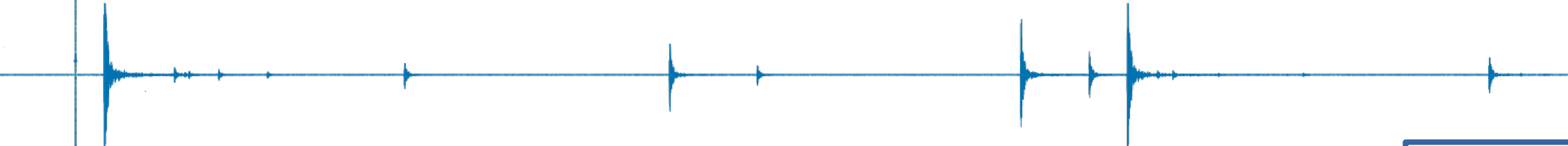

Az anyagtudományban új távlatokat nyitó eredmények szerint a magnéziumot a jövőben szerkezeti anyagként is felhasználhatják. Az ELTE kutatói feltárták a magnéziumban lejátszódó ún. ikresedési deformációs folyamatok mikroszkopikus részleteit. Eredményeiket címlapon közölte a rangos **Materials & Design** folyóirat.

A magnézium az alumíniumnál is kevésbé sűrű fém, ezért sok üzemanyagot takaríthatnánk meg, ha szerkezeti anyagként felhasználhatnánk például a repülőgépgyártásban. Különleges kristályszerkezete miatt azonban ez a fém az alumíniumnál jóval kevésbé alakítható. A magnéziumban a maradandó deformáció (vagyis az alakváltozás) gyakran ún. ikresedési folyamattal megy végbe, melynek során a deformációt egy ikerhatár mozgása idézi elő. Az ikerhatár két egymáshoz képest tükrözött kristályrácst választ el, innen ered a mechanizmus megnevezése.

Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

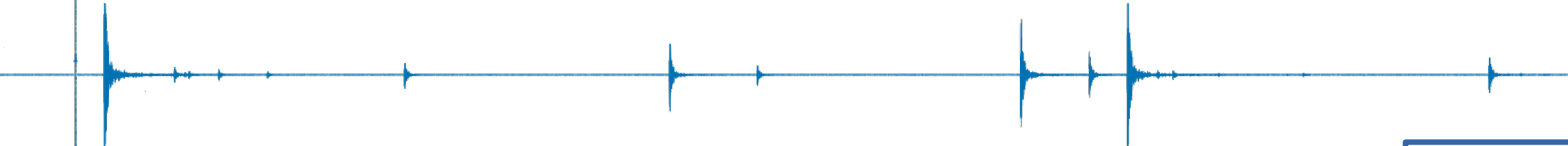
Földrengések

+1 Ikresedés

Ikresedés a
transzmissziós
elektronmikroszkóp
alatt

Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

Földrengések

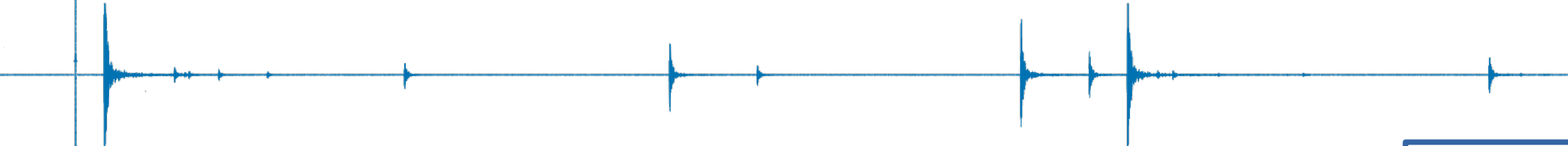
+1 Ikresedés

Alakemlékezés

Az atomoktól a csillagokig
2024. április 25.

Bevezetés

Szimulációk

Kísérletek

Földrengések

+1 Ikresedés

● Ferromágneses Alakemlékezés

Az atomoktól a csillagokig
2024. április 25.

Köszönetnyilvánítás

Szakmai együttműködés:

ELTE
EÖTVÖS LORÁND
UNIVERSITY

Ispánovity Péter D. Kranauer Tamás
Anwar Q. Ahmed Lendvai János
Berta Dénes Lipcsei Sándor
Dankházi Zoltán Lukács Kolos
Garima Kapoor Maksa Zsolt
Groma István **Németh Anikó**
Gubicza Jenő Nguyen Q.Chinh
Heczeli Anita Péterffy Gábor
Jenei Péter Sinkó Katalin
Kalácska Szilvia **Szabó Ábel**
Kádár Csilla Szabó I. Péter
K. Papp László Talaye Arjmandabasi
Kovács Zsolt Tüzes Dániel
Kósa Eszter **Varga Gábor**

ELKH
Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

Fogarassy Zsolt
Katalin L.-Goda
Kun Róbert
Lábár L. János
Misják Fanni
Radnóczy György
Szilágyi Edit
Wisssem Methani

Faculty of Science
CHARLES UNIVERSITY

František Chmelík
Kristián Máthis
Michal Knapek
Petr Harcuba

Maloveczky Anna
Musza Alexandra
Vida Ádám
Windisch Márk

Katrin Schulz
Kolja Zoller

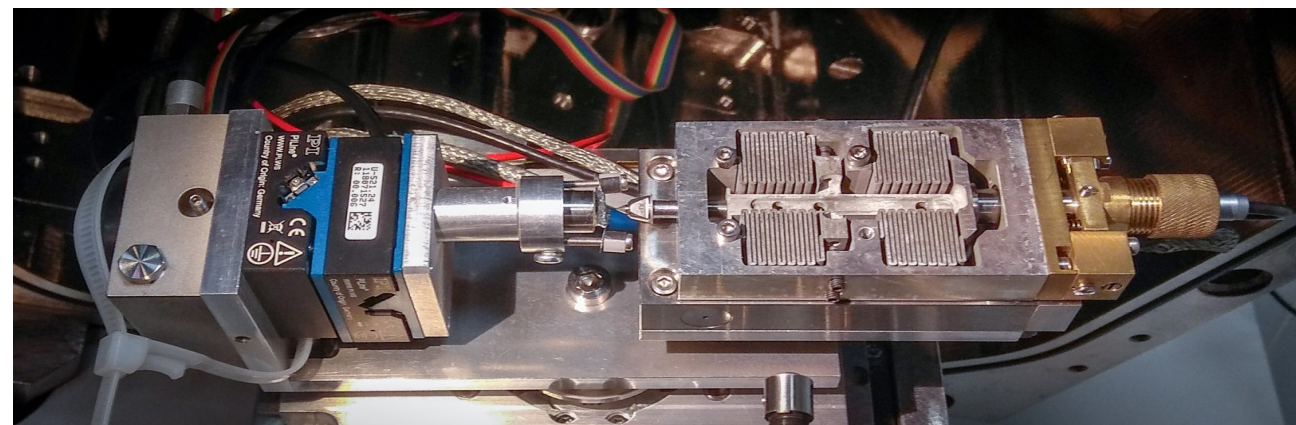
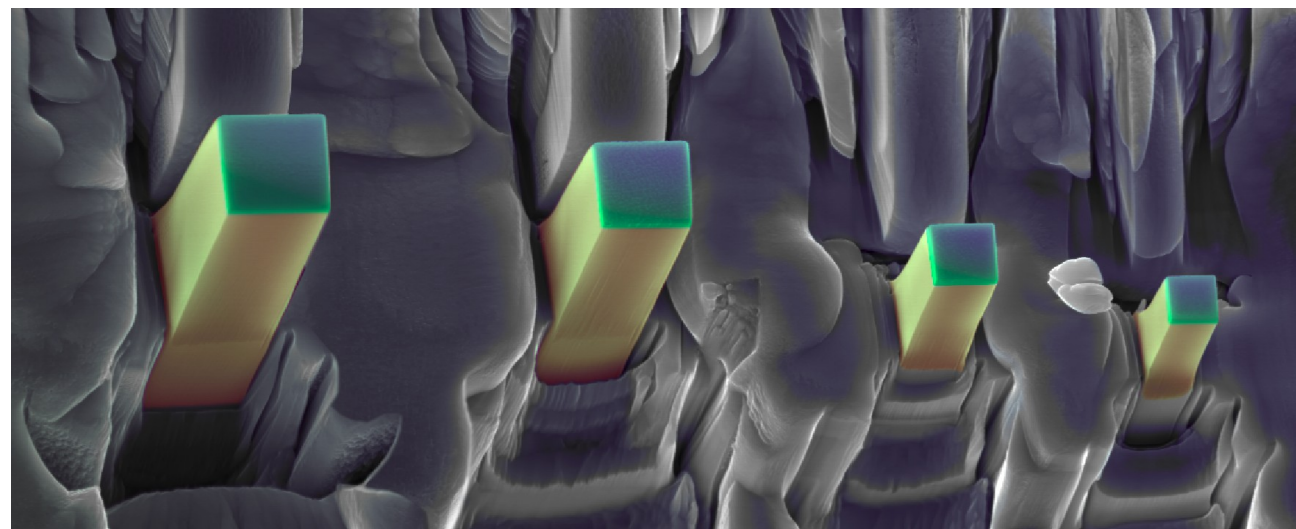
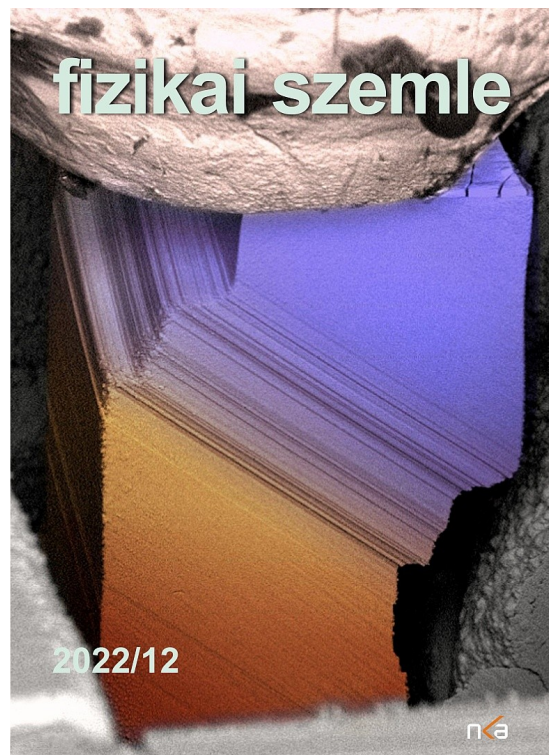
Doron Shilo
Eilon Faran

Georges Kapelski
Marc Fivel

Köszönöm a megtisztelő
figyelmet!

Az atomoktól a csillagokig
2024. április 25.